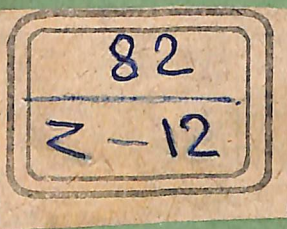

852

1916

2011

2003

82 չ-12
2-12 չ-12

ՆԱՄԱԿ ԱՌ ԳԱՐՍԻԱ

A Message to Garcia

ELBERT HUBBARD

70

Թարգմանից
ԳԵՈՐԳ Ս. ՔԵՊԱՊԵԱՆ

ՆԻՒ ԵՕՐԲ
1916

82
չ-12

82
Σ -12

ՆԱՄԱԿ ԱՌ ԳԱՐՍԻԱ

Թարգմանեց
ԳԵՈՐԳ Ս. ԲԷՊԱՊԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՌ ԳԱՐՄԻԱ

Ն Ե Ր Ա Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Սոցն գրական կտորն, գրուած չամին 1899-ի, Elbert Hubbard է, ամերիկացի ծանոթ գրագէտէն, իսկոյն ստացաւ ընդարձակ չրջարերութիւն: «Նիւ Եօրթ Սէնտրըլ Բէյրօղ Կօմպանի»ն, ամերիկեան մի մեծ ընկերութիւն երկաթուղիներու, անկէ տպել տուաւ մէկ միլիոն օրինակներ զորս ձրիարար ցրուեց: Հարիւրաւոր օրաթերթեր ե պարբերականներ զայն վերատպեցին: Իշխան Հիլաքօֆ, մի վարիչ ուսական երկաթուղիներու, զայն 'ի Ռուսերէն թարգմանել տուաւ եւ ցրուեց ի մէջ աշխատաւորներու 'ի Ռուսիա: Տետրակն մտաւ ի Ռուսիայէ չեւրոպա եւ թարգմանուեցաւ եւրոպեան լեզուներու: Ճարոնցիք զայն զաին ի վերայ ուս զինուորներու որ գերուած էին չընթացս ուսն-ճարոնական պատերազմին, եւ գնահատելով զայն թարգմանեցին ճարոններէն: Կ'ըսուի թէ թարգմանուած է նաեւ Հնդկերէնի եւ Չիներէնի:

Տարաբաղդ Հեղինակն եւ անոր կինն եղան ի մէջ ամերիկացի զոհերուն գերման ընդծովեալին որ անդգամօրէն ընկզմեց զԼուսիթանիա անդդիական շոգենաւն մերձ եզերքին Իռլանդիոյ, Մալիսի 7-ին, 1915-ին: «Հալըենիք» Հայ օրաթերթը Բօղօսի, վերջերս հրատարակեց մի գնահատական գրութիւն ի վերայ Հեղինակին որոյ մարմին կը հանգչի ի յատակ ովկէանի բայց որոյ ձայնն դեռ կը լսուի:

Թէեւ ամեն խորհուրդ Հոն չաշտնուած չ'ըլլայ տառապէս ճշմարիտ կամ ճշգրիտ, տարակոյս չունինք թէ սոցն նշանաւոր կտորն, որ ալսքան ծաւալ ունեցած է, ունի մի որոշ արժանիք եւ կը պարունակէ մի պատգամ նաեւ առ ժողովուրդը Հայոց: Մենք զայն թարգմանեցինք ի Հայերէն նախապէս ալլ նըկատուծով: Մեր երկրորդ նկատուծն էր ցուցնել մեր վաղեմի հաւատքը ի վերայ թարգմանութեան քան Հեղինակութեան, քանզի մեր ազգն դեռ անցած է' կարեւոր չրջանէն թարգմանիչներու: Մեր վերջին նկատուծն էր տալ մի փորձ եւ օրինակ արդի Հայերէն լեզուի առ որ կը ձգտի հօլովոյթը մեր արդի գրականութեան եւ որ միայն կարող է գոհացնել պահանջները մի արդիական լեզուի ի համար մի զարգացեալ ժողովուրդի: Հոս անշուշտ տեղին է' լուսարանել մեր լեզուական սկզբունքները, բայց կ'ուզենք միայն շեշտել թէ ունինք ալս սկզբունքները եւ թօթափած ենք անիշխանութիւնը եւ խառնաշփոթութիւնը որ կը տիրէ ի մէջ մեր բարբառներուն, արեւելեանին եւ արեւմտեանին, թօթափած ենք անարդ եւ անիծեալ լուծը թրքաբանութեան որ կապտած եւ կաշկանդած է' ոչ միայն լեզուն ալլ նաեւ միտքը, հոգին եւ սիրտը Հայ ցեղին, եւ առաջի որոյ, ցաւալի եւ ահռելի է խոստովանիլ, մեր գրագէտներ եւ ուսուցիչներ դեռ կը խնկարկեն եւ կ'երկրպագեն: Մենք պիտի ուզենք դառնալ ալս խնդրին ուրիշ առթիւ:

Գ. Ս. ՔԵՊԱՊԵԱՆ

Նիւ Եօրթ, Փետրուար, 1916

76996-աւ
757-87 Գ-

ՆԱՄԱԿ ԱՌ ԳԱՐՍԻԱ

«Որպէս գովութիւն ձեան յաւուրս հնձոց
նոյնպէս է հրեւտակ հաւատարիմ որոց
առաքեն զնա»:

ԱՌԱԿԱՅ ԻՆ. 13

Ժխորէն բոլոր աչն կուրացական դէպքերուն¹
կայ ձնայ ձիայն ձի աչր ձարդ ի վերեւ իմ չիչողու-
թեան, ինչպէս կը տեսնուի մոլորակն Հրատ ի պա-
րարփի (perihelion):

Երբ պատերազմ փրթաւ ընդ մէջ Սպանիոյ եւ
ընդ մէջ Միացեալ Տէրութիւնք»ի, շատ հարկաւոր ե-
ղաւ զի կառավարութիւնը Միացեալ Տէրութիւնք»ի
իսկոյն հաղորդակցէր ընդ առաջնորդին ապստամբ-
ներուն ի Կուրա: Ի մի ուրեք, ի մէջ լեռնային ամ-
բութիւններուն Կուրայի, կը գտնուէր Գարսիա: Թէ
ճիշդ ուր էր, ոչ ոք գիտէր:

Ոչ թղթատար ոչ հեռագիր կրնար հասնիլ առ
նա: Պարտաւոր էր Նախագահը² Միացեալ Տէրու-

1) Կ'ականարիչ դէպքերուն ի Կուրա չառաջ քան Սպանի-
ոսմերիկեան պատերազմը:

2) Վիլիերմ Մաք Քինլի:

թիւնք»³ իսկոյն շահիլ անոր ձեռնտուութիւնը: Ի՞նչ էր հնարաւորը:

Ոմն ըսաւ Նախագահին, — «Կալ հոս մի մարդ, լանուն Բաուն, որ կրնայ գտնել զԳարսիա եթէ ուէ մարդ կրնայ գտնել զնա»:

Կոչուեցաւ Բաուն եւ ստացաւ մի նամակ Նախագահէն լանձնուելի առ Գարսիա:

Թէ ինչպէս ալս «ոմն լանուն Բաուն», առաւ նամակը, դրաւ ի մէջ կաշեայ քսակին, կապեց զալն ՚ի վերայ իւր սրտին, լետ չորս օրերու գիշերայն մի բաց մակոյկով ելաւ չեղրն Կուբայի, անհետացաւ ի մէջ խիտ մացառին, եւ, հետիոտն, անցնելով ըստ հողն թշնամի, լանձնեց զալն նամակ առ Գարսիա, եւ լետ երեք շաբաթներու հասաւ ի միւս եղրն Կուբայի — եւ իրողութիւններ զորս երկաթօրէն պատմել հեռի է իմ միտքէն:

Ինչ խորհուրդ կ'ուզեմ ձեզ լուսարանել ալս է: Մաք Քինլի տուաւ Բաունի մի նամակ եւ հրամայեց նմա զալն լանձնել առ Գարսիա: Արդ, Բաուն ստանձնեց պաշտօնը անոր տրուած, առանց տնտնալու եւ երկմտօրէն հարցնելու թէ ուր եւ ինչպէս ինք պիտի կրնար գտնել զԳարսիա: Աստո՛ւած վկայ. ահա՛ մի ալը՝ զորոյ զէմքն պէտք է թափել անմահ պղինձով եւ զորոյ արձանը արժանի է կանգնեցնել ի մէջ բակին իւրաքանչիւր վարժարանի ալս երկոխ:

Ինձ կը թուի թէ կարեւոր բանը՝ որում պատահներ աշտօրուան կը կարօտին՝ չէ՛ աշնքան ուսմունք գրական, դաս եւ հրահանգ, ալ լաւէտ է մի ամ-

3) Ոչ թէ «Միայեալ Նահանգք»: Եզակի լատուկ անուն ազգային կառավարութեան որու կեդրոնն է Վաշինգտոն քաղաք:

բացում անոնց ողնաջարին, որով անոնք ազդուօրէն նուիրուին մի կոչման, նոյն ժամալն եւ անդրդուելիօրէն ձեռք զարնեն մի գործի, զիրենց բոլոր ոչժեր ծառայեցնեն միեւեթ նպատակի, եւ որով հանեն ի գլուխ զալն զոր կ'ըստանձնեն կատարել — «Տանիլ մի նամակ առ Գարսիա»:

Մեռած է հիմա ալն մասնաւոր Զօրավար Գարսիա, բայց կան ուրիշ գարսիաներ:

Շատ անգամ մարդ ստիպուած է գործածել բազում ուրիշ ձեռքեր որպէսզի կատարէ մի գործ, բայց ապշած է եւ զարհուրած՝ ի տես անճարակութեանը հասարակ մարդուն, ՚ի տես անգորութեանը եւ անյօժարութեանը ուրիշ ձեռքերու օգնել բոլորով սըրտիւ, լիովին կատարել մասը եւ բաժինը գործին՝ անոնց վստահուած:

Կիսակատար ձեռնտուութիւն, չիմար անուշադրութիւն, խղճալի անհոգութիւն, եւ դանդաղ աշխատանք կ'երեւին սովորական:

Բայց անհրաժեշտ է գործակցութիւնը բազում ձեռքերու, եւ կարծես թէ մարդ չէ՛ կարող վարել մի լալն ձեռնարկ առանց ալսպէս կամ ալնպէս ստիպելու կամ կաշառելու զաշխատող ձեռքերը որպէսզի ասոնք կատարեն զիրենց մասնաւոր բաժինները: Եթէ ոչ՝ Աստուած ողորմածօրէն գործելու է մի հրաշք, առաքելով զհրեշտակը լուսոյ իրրեւ օգնական ձեռք:

Դո՛ւն, ը՛նթերցող, փորձէ՛ իմ խօսքը: Դիցուք թէ նստած ես ՚ի գրասենեկի եւ ունիս վեց գրագիրներ ի ներքեւ քու հրամանի: Կոչէ զմին եւ խնդրէ անկէ նալիլ ի մէջ Համայնագիտարանին եւ ի քու պէտս գրել մի կաքճ լուշարար ՚ի մասին կեանքին Corregioի: Կը կարծե՞ս թէ քու գրագիր իսկոյն «ալո՛

տէր իմ» ըսելով պիտի ցատկէ երթայ իւր պարտքին: Գրաւ կը գնեմ թէ ո՛չ: Նա հաւանարար՝ ծռած աչօք ի քեզ հայելով՝ պիտի տատամսէ սապէս խօսքեր — «Ի՞նչ է այդ».— «Ո՞ր Համալսարանը».— «Միթէ զիս այդ կարգի գործերո՞ւ վարձած էք».— «Ինչո՞ւ չէ՛ք ըսեր Կարօին որ նայի այդ բառը».— «Հիմա՞ թէ չեմ».— «Բերեմ գիրքը և դուք գըտէք».— «Ինչո՞ւ կ'ուզէք գիտնալ»:

Ես գրաւ կը գնեմ, տասն ընդդէմ մէկի, թէ երբ գոհացուցած ես անոր բոլոր հարցումները, եւ մանրամասնօրէն անոր բացատրած ես թէ ի՞նչպէս պիտի կրնայ փնտռել տեղեկութիւնը եւ թէ ինչո՞ւ զայն կը փնտռես, այդ քու գրագիրը պիտի երթայ և բռնէ մի ուրիշ անձ որ օգնէ իրեն գտնել զԳարսիա, եւ չեմ ուզում պիտի դառնայ եւ քեզ ծանուցանէ թէ այդպիսի մարդ գոյութիւն չ'ունի: Թերեւս կորուսանեմ իմ գրաւը, բայց կը խորհիմ թէ՛ ըստ օրէնքին համեմատականաց, պէտք է շահիմ:

Արդ, եթէ խելացի ես, պիտի չի վատնես զքու հոգի հասկցնելով այդ գրագրին թէ Corregio կ'սկսի C ու, ոչ թէ K ու, եւ այլն եւ այլն, և անուշիկ իմն ժպտելով պիտի ըսես նմա — «մի՛ նեղուիր», և անձամբ պիտի կատարես գործը:

Եւ այսպիսի ապիկարութիւն՝ ինքնովին արտագրելու մի բան, այսպիսի բարոյական ապականութիւն, այսպիսի հիւանդութիւն կամքի, այսպիսի անյօժարութիւն հաճուքով ըմբռնելու մի գործ եւ զայն տանելու ի գլուխ, այսպիսի իրողութիւններն են որ կը գնեն տեսական ընկերավարութիւնը ի մէջ հեռաւոր ապագային: Եթէ մարդ չօժար չէ՛ աշխատիլ ի համար իւր անձին, ի՞նչ կրնայ չուսացուիլ

անկէ եթէ ա՛նոր քրտինքն պիտի հեղուի ի համար մի ժողովուրդի: Մի վերակեցու, մտրակ ՚ի ձեռին, հարկաւոր կը թուի, եւ երկիւղը՝ թէ մի՛ գուցէ շաբաթ երեկոյին վնասուին՝ կը կապէ շատ աշխատաւորներ իրենց աշխատանքին:

Փորձէ՛ ծանուցանել թէ մի սղագրող կ'ուզուի, եւ ի մէջէն տասն դիմողներու ինն կրնան ոչ հեգել, ոչ կէտաղբիլ եւ ոչ իսկ կ'ղգան թէ պէտք է գիտնալ զասոնք:

Այսպիսի մի անձ կրնա՞յ գրել մի նամակ առ Գարսիա:

«Կը տեսնե՞ս այդ հաշուակալը» — կ'ըսէր ինձ վերակացուն մի ընդարձակ գործատան:

— «Այո՛, ի՞նչ կայ ի մասին ատոր».

— «Քաջ հաշուակալ մ'է, անտարակուս, բայց եթէ նմա տրուի պաշտօն երթալ ի մի տեղ, դժուար է գիտնալ թէ պիտի կատարէ՞ զիւր պաշտօն, թէ ոչ զճանապարհայն պիտի մտնէ չորս գինետուններ եւ երբ ի վերջոյ հասնի ի տեղին, պիտի մոռնայ թէ ի՞նչ գործով հոն խրկուած էր:

Կրնա՞ս վստահիլ մի այսպիսի անձի պաշտօնը տանելու մի նամակ առ Գարսիա:

Կը լսենք, վերջերս, բաւական թեթեւամիտ գթութիւն՝ չաշտնուած ի համար «կեղեքուած օտարական գործաւորներուն» եւ «անտէր պանդուխտին որ կը փնտռէ իրական աշխատանք»։ Եւ կը լսենք նաեւ դառն խօսքեր ի համար գործատէրներու: Բայց երբէք չի չիշուիր գործատէրն որոյ մագեր վաղաժամ ճերմկած են քանզի ՚ի զուր տքնած է սորվեցնել թափթփած անձարակներու չօժարութեամբ արտատիլ մի բանաւոր արդիւնք: Ոչ իսկ կը չիշուին համ-

բերութիւնը եւ երկար ջանքերը աչն գործատիրոջ բանեցնելու մի «աշխատաւոր» որ կը տնտնայ եւ կը ծուլանայ երբ աչքը իւր վարպետին վերնայ իւր վրայէն:

Ի մէջ իւրաքանչիւր խանութի եւ գործատան, ընդ միշտ կը լեզուելուի գործողութիւնը մի առ մի հեռացման անարժաններու: Գործատէրը շարունակ կ'արձակէ «օգնականներ» որ ցուցած են զիրենց անկարողութիւնը օգնելու գործատան, եւ շարունակ կը վարձէ ուրիշներ փոխանակ ատոնց:

Հոգ չէ՛ որքան աղէկ կ'երթան գործերը, աչդ զըտողութիւնը կը կիրարկուի. միայն եթէ առեւտրական վիճակը գէշ ըլլայ, եւ պահանջը աշխատանքի նուազի, չափած զտողութիւնը աւելի բարակ կ'ըլլայ. բայց դո՛ւրս, եւ միշտ դո՛ւրս կ'արձակուին ապրիկարներ եւ անարժաններ: Այս է վերապրուստը չարմարագունին: Անձնասիրութիւնը կը մղէ զգործատէրը պահել զլաւագոյնները, զանոնք որ կարող են տանիլ մի նամակ առ Գարսիա:

Ես կը ճանչնամ մի մարդ մասնաւոր փաշուն լատկութիւններով, բայց որ ո՛չ կարող է ինքն իրմով մի գործ կատարել, ոչ չօժար է ծառայել ուրիշին: Նա կը կրէ սա չիմար ցնորքը թէ ամէն գործատէր հարստահարող մ'է կամ կը ձգտի ըլլալ: Նա ո՛չ կարող է տալ հրաման, ո՛չ չօժար է ընդունիլ հրաման: Եթէ նմա տրուի մի նամակ չանձնուելի առ Գարսիա, հաւանաբար նա պիտի պատասխանէ. — «Դո՛ւն ինչո՞ւ չ'ես տանիր»: Այս գիշեր ես գիտեմ թէ այդ մարդը կը չափի փողոցները քաղաքիս ի խնդիր գործի, եւ քամին կը փչէ կ'անցնի անոր մաշած վրանոցէն: Ոչ ոք որ կը ճանչնայ այդ մարդը կը հա-

մարձակի տալ անոր մի գործ, քանզի նա անսպառ կրակ մ'է դժգոհութեան: Բանաւորութիւնը չէ՛ կարող թափանցել ի ներս անոր գանկին, եւ միակ բանը որ կ'ընայ զնա խելաբերել է աքացող հարուածը մի հաստակուտ կօշիկի:

Անշուշտ գիտեմ թէ մի մարդ, որ բարոյապէս աշխատեցած է, նոյնքան արգահատելի է որքան մի մարդ որ Ֆիլիքսապէս խելանդամ է: Բայց երբ զայն պիտին կ'արգահատենք, թող չ'մոռնանք նաեւ հեղուլ մի արցունք ի համար անոնց որ կը ճգնին չառաջ մը՝ զի մի կարեւոր ձեռնարկ, որոց ժամերն զբաղման՝ սահմանուած չեն սուրիչով կամ ժամացուցով, եւ որոց մարդեր կը ճերմկնան պատճառաւ աչն պաշարին որով կը ջանան քաղել աշխատութիւն տարտած անհոգութենէն, ակամայ ծառայութենէն եւ անզգամ ապերախութենէն անձերու որ, առանց անոնց ձեռներէցութեան, անօթի եւ անսպասարար պիտի ըլլային:

Արդեօք չա՞տ կը չափազանցեմ կացութիւնը: Կարելի է: Բայց մինչ աշխարհ համայն կը փութայ միւրթարել զթշուառները, ես կ'ուզեմ ձայնել մի խօսք համակրութեան առ աչն անձն որ չաջողակ է, առ աչն անձն որ հակառակ շատ արգելքներու կ'ուզէ աշխատանքը ուրիշներու եւ կ'ստանայ ոչ ուրիշ վարձատրութիւն բայց իւր կերակուրը եւ հագուստը: Ես ինքս տարած եմ ճաշաման, աշխատած եմ օրականով, եղած եմ նաեւ բանեցնող գործաւորներու եւ ես գիտեմ թէ ըսելիք կան ի համար երկու կողմերուն եւս: Աղփատութիւն չէ՛ ըստ իմեան քաջութիւն, եւ ցնցոտիներ չեն առ հաւատչեայնք: Ոչ ամէն գործատէր յափեսակող եւ ամբարիտ է, եւ ոչ ամէն

ԳԻՆ 10 ՍԷՆԴ

Հասոյքը ամբողջովին մուխրուած է Հայ
կաթօտեալներու Դ Հայաստան:

Haig Publishing Co., 138 E. 26th Street

852

4

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0737921

